

Poglavlje 4 – Primjećivanje drugih

Uvod

Ova slika prikazuje djevojčicu koja gleda dječaka kroz povećalo. Sliku koju stvara povećalo je slična ali ne i identična dječaku u stvarnosti. Dječak ne zna kako izgleda njegova slika. Može biti kriva ili prava, može čak pokazivati više pojedinosti nego što je dječak svjestan da ih prikazuje. Oboje su nasmiješeni, stoga razlika između percepcije i stvarnosti ne predstavlja problem. Djevojčica se smije slici, ne samom dječaku.

Mi koristimo naše povećalo kada promatramo druge ljude i pamtimo ono što u drugima vidimo pod povećalom. Mi sudimo druge prema tim mentalnim slikama. Takve slike su sirovi materijal iz kojeg stvaramo stereotipe. Svi se oslanjamo na takva pojednostavljenja složenog svijeta kojeg nitko od nas u potpunosti ne razumije. Ukoliko stereotipi postanu predrasude, pogotovo one negativne, onda te predrasude mogu potaknuti razdor i neprijateljstvo u društvu.

Zadaci u ovom poglavlju pomažu učenicima da postanu svjesni svojih percepcija i predrasuda o drugima, da kritički razmišljaju o njima i da ih ispravljaju, ukoliko je potrebno. Stoga se ovo poglavlje usredotočuje na socijalnu dimenziju demokracije i ljudskih prava. Naše zajedničke percepcije, predrasude i načini interakcije jednih s drugima pružaju osnovu iz koje se demokracija i ljudska prava trebaju razvijati. Nije dovoljno demokraciju i ljudska prava unijeti u ustav kao temeljna načela vlasti; njihovi sociološki i kulturološki korijeni su također važni.

Općenito, učenici bi trebali razumjeti ulogu stereotipa u smanjivanju složenosti i lakšeg razumijevanja naših društava i svijeta u kojem živimo. Također trebaju razumjeti da stereotipi mogu postati opasni, sijući sjeme neprijateljstva u društvu. Navedena situacija osobito se može dogoditi kada upoznajemo strane ljude, a koji pobuđuju strah. Obrazovanje pomaže ljudima da prepoznaju predrasude i dvosmislene stereotipe te ih ispravljaju.

Stariji učenici mogu također razumjeti da naše percepcije i predrasude mogu u konačnici doprinijeti kulturi koja podupire ili zatire demokraciju i ljudska prava u zajednici. Doslovce, demokracija počinje sa mnom i s tobom.

Vježba 4.1. – Svi različiti, svi jednaki

Odgojno - obrazovni ciljevi	Učenici uče kako upoznati i prihvatiti druge u svojoj grupi. Učenici otkrivaju što imaju zajedničkog, a čega nisu svjesni da. Učenici postaju svjesni stavova i različitosti u primjeni stavova.
Materijali	Komadić krede ili komadić užeta kako bi se na podu učinila ravna linija.

Postupak

1. Učitelj/ica govori na glas jednu po jednu od predloženih karakteristika. Oni koji smatraju da imaju takvu karakteristiku prelaze preko crte.
Primjeri: Svi oni koji ...
 - nose traperice
 - imaju plave oči
 - su stariji
 - su posjetili druge zemlje u Europi
 - redovito čitaju novine
 - su bili predmet diskriminacije
 - imaju predrasude itd.Učenike se može pitati da predlože neke karakteristike, ali učitelj/ica mora biti svjestan/svjesna onih karakteristika koje su osjetljive.
2. Učenici razmatraju sljedeća pitanja:
 - Je li se itko našao u grupi s nekim za kojeg su smatrali da s njim nema ništa zajedničko ?
 - Kakav je osjećaj biti dio velike grupe?
 - Kakav je osjećaj biti sam?

Varijacija

Kad god se karakteristika spomene, učenici počinju formirati grupe od osoba s istim karakteristikama. Ostaju zajedno za trenutak kako bi raspravljali što imaju zajedničko. Govore stvari koje se tiču preferencija i ponašanja, na primjer.

Vježba 4.2. - Različitost

Odgojno - obrazovni ciljevi

Učenici iskušavaju razliku i razumiju zašto je različitost toliko ukorijenjena u društvenim strukturama. Iskustvo razlike je od izuzetne važnosti u adolescenciji. Mladi ljudi privlače na sebe pozornost, žele da ih odrasli prepoznaju te da ih drugi poštuju. Važan dio formiranja identiteta u adolescenciji je odvajanje od dorašlih, osobito roditelja. Učenici razumiju da postoje mnoge biološke različitosti koje nitko ne može u potpunosti identificirati. Na primjer, moguće je tvrditi da je jedan oblik inteligencije superiorniji drugome. Razlike koje su ljudima bitne duboko su ukorijenjene u društvu – primjerice razlike na temelju vrijednosti, socijalnog statusa ili socijalne promjene. U razredima u kojim učenici pripadaju kulturološkim manjinama, ovo je dobra prilika da ih učenici prikazuju u ne-diskriminirajućem kontekstu.

Materijali

Veliki list papira.

Postupak

1. Učitelj/ica zapisuje na veliki list papira tipove razlika između ljudi koliko najviše moguće tipova stane na papir.
2. Razred se dijeli u četiri grupe. Svaka grupa sastavlja listu određenih tipova različitosti:
 - fizičke razlike
 - psihološke razlike
 - sociološke razlike
 - kulturne razlike.
3. Analiza: učenici razmišljaju o razlikama između ljudi :
 - "sad znam da postoji ...
 - ... ali sam naučio/la ...
 - najviše me iznenadio ..."

Dodatak

Učitelj/ica objašnjava zašto su ljudska bića jednaka ali i različita.

Učenici zamišljaju i zapisuju dvije situacije u kojima je teško iskusiti različitost. Situacije se mogu diskutirati s cijelim razredom.

Vježba 4.3. – Točno i netočno

Odgojno - obrazovni ciljevi	Učenici postaju svjesni svojih stereotipa te kako o njima kritički razmišljati. Razumiju da nam pojednostavljenja i stereotipi pomažu u nošenju sa složenošću svijeta u kojem živimo. Učenici razvijaju svoje sposobnosti kako bi donijeli odluke. Čineći tako, oni se potiču na kritičko razmišljanje.
Materijali	Učionica se čisti od stolova i stolaca. Prostori „točnog“ i „netočnog“ postavljeni su u suprotne kutove učionice.

Postupak

1. Učenici stoje u sredini sobe. Učitelj/ica čita liste točno-netočnih izjava o ženama, muškarcima, raznim nacijama itd.
Kada učitelj/ica pročita izjavu, učenici idu u kut učionice ovisno o tome smatraju li određenu izjavu točnom ili netočnom.
Učenici koji nemaju stav ostaju u sredini.
2. Učitelj/ica poziva učenike da objasne svoj izbor.
Učitelj/ica pruža točan odgovor. Izuzetno je važno da se ne izbjegne ovaj korak.
3. Učenici se očituju o učiteljevom /učiteljčinom odgovoru. Učitelj/ica ih potiče da objasne na koji način su promišljali o drugima, pogotovo ako su se njihove percepcije pokazale netočnima.

Dodatak

Učenici analiziraju na koji se način mediji nose s pitanjima manjina, spolova, nasilja, itd. Identificiraju primjere stereotipa, predrasuda, površnosti ili temeljitog istraživačkog novinarstva. Učenici pokušavaju ispraviti informaciju za koju smatraju da je netočna ili nepotpuna.

Vježba 4.4. – Prvi dojmovi

Odgojno-obrazovni ciljevi	Učenici su sposobni identificirati stereotipe i postaju svjesni različitosti dojmova i percepcija koje ljudi imaju jedni o drugima. Učenici vježbaju aktivno slušanje i uče poštovati druge.
Materijali	Fotografije ljudi koje mogu u učenicima pobuditi različite stavljaju se na veliki list papira (učitelj/ica bi trebao/la izabrati likove raznih godina, kultura etniciteta, itd)

Postupak

1. Učenici formiraju krug. Učitelj/ica daje svakom učeniku list papira.
2. Učitelj/ica traži od svakog učenika da pogleda njegovu/njezinu fotografiju:
 - "Vidim ..."
 - "Smatram ..."
 - "Osjećam ..."
3. Učenici zapisuju svoje prve impresije na donji dio stranice. Savijaju donji dio papira kako bi sakrili odgovor te dodaju list osobi koja im je s lijeve strane.
4. Ovo traje dok svi listovi nisu prošli cijeli krug.
5. Učenici uspoređuju svoje prve dojmove:
 - Na koji način su vaši prvi dojmovi slični ili različiti?
 - Što vas se osobito dojmilo kod prvog dojma?
 - Koje aspekte ličnosti niste primijetili, zašto?
 - Što ste otkrili o sebi prilikom ove aktivnosti?

Dodatak

Ovaj zadatak može se provesti s vrlo malih brojem fotografija, ili samo s jednom fotografijom, odnosno, etnografskim videom. Svakog se učenika može tražiti da napiše svoje impresije na komadić papira.

Učitelj/ica može reći neke podatke o drugim kulturama: hrana, glazba, struktura obitelji i sl.

Vježba 4.5. – Svi imamo predrasude

Odgojno - obrazovni ciljevi	U ovom zadatku učenici propitkuju stereotipe i predrasude koje imaju o drugim ljudima i manjinama. Otkrivaju percepcije o drugim manjinama Učenici postaju svjesni svojih ograničenja u toleranciji i njihovih konfrontirajućih vrijednosnih sustava. Učenici se vježbaju kako da razviju vještine aktivnog slušanja u traženju argumenta.
Materijali	Jedna kopija lista aktivnosti (scenarij) za svakog učenika.

Postupak

1. Svaki učenik dobiva jedan primjerak scenarija i čita ga u sebi.
2. Svaka osoba izabire troje ljudi s kojima bi ona/on htjela putovati te još tri s kojima ne bi htjela putovati.
3. Učenici formiraju grupe od četiri sudionika.
 - Uspoređuju svoje osobne izbore i odgovarajuće razloge za svoje izbore.
 - Pokušaju se usuglasiti oko liste s tri poželjne i tri nepoželjne osobine.
 - Izabiru glasnogovornika za svoju grupu.
4. Svaka grupa predstavlja svoju listu poželjnih i nepoželjnih suputnika cijelom razredu, pritom iznoseći razloge za svoje stavove.

Učitelj/ica potiče diskusiju između iznesenih stavova, na primjer:

 - Koji su bili glavni čimbenici odlučivanja?
 - Ako se grupa nije usuglasila oko liste preferencija, zašto se nije?
 - Koje stereotipe implicira lista putnika?
 - Od kud dolaze ove slike?
 - Kako biste se vi osjećali ako nitko s vam ne bi htio putovati, na primjer?

Dodatak

Lista se može promijeniti ovisno o dobi i socijalnom porijeklu učenika, ali svakako treba uključivati ljude koji predstavljaju manjinu koja se može lako prepoznati kao i one manjine koje nije lako prepoznati.

Manjine i diskriminacija se također mogu promatrati kroz književnost i povijest.

Materijali

(vidjeti iduću stranicu)

Scenarij

Započeli ste s dugim putovanjem koje bi trebalo trajati nekoliko dana. Dijelite odjeljak za spavanje s troje drugih ljudi.

S kojima od sljedećih ljudi biste rado dijelili vagon za spavanje?

S kojim putnicima ne biste dijelili vagon za spavanje?

- pretili švicarski bankar
- talijanski DJ koji konzumira droge
- Afrikanac koji prodaje egzotične članke
- Rom koji je upravo izašao iz zatvora
- Njemica feministička *rock* pjevačica
- homoseksualni student iz Švedske
- mlada Rumunjka s djetetom
- pijani engleski *skinhead*
- HIV pozitivna prostitutka
- jako siromašna izbjeglica
- naoružani strani vojnik
- mlada žena koja govori samo francuski jezik

Vježba 4.6. – Svi smo jednaki, ali su neki jednakiji od drugih

Odgojno - obrazovni ciljevi	Učenici identificiraju i analiziraju razloge i motive za diskriminaciju drugih. Ova vježba usmjerena je na način kako socioekonomski čimbenici utječu na šanse društvenog uspjeha.
Materijali	Veliki debeli list papir i markeri.

Postupak

1. Učitelj/ica dijeli učenike u grupe koje nemaju više od šest sudionika. Grupe moraju imati paran broj članova. Svaka grupa dobiva list papira i marker.
2. Ona/on traži polovicu grupe da nacrtaju karikaturu društvenog pobjednika, a drugi dio grupe da napravi karikaturu gubitnika.
3. Učitelj/ica traži od grupa da naprave listu karakteristika svojih modela: socioekonomska razina, profesija, spol, etnička grupa, zabavne aktivnosti, izbor odjeće, izgled, način života, izgled kućanstva, potrošačke navike.
4. On/ona traži od grupa da razmijene svoje karikature te da ih protumače.
5. Crteži se izlažu na zidu. Svaka grupa mora cijelom razredu protumačiti svoje crteže.
6. „Umjetnici“ komentiraju svoje namjere. Komunicirajući motive svojih crteža i učinke koje crteži imaju na promatrače, učenici se mogu dodirnuti sljedećih pitanja:
 - Koje su glavne karakteristike uspjeha?
 - Koje su glavne karakteristike neuspjeha?
 - Koji su glavni čimbenici koje stvaraju razliku između uspjeha i neuspjeha?
 - Jesu li ljudi određenih grupacija zastupljeni?
 - Imaju li svi ljudi jednake šanse za uspjeh neovisno o njihovom socijalnom porijeklu?

Dodatak

Koji su glavni razlozi za diskriminaciju, isključivanje ljudi iz društva samo na temelju njihove kulture, podrijetla, seksualnog ponašanja, jezika i sl.?

Koji su razlozi za nejednakost između ljudi? Je li jednakost moguća, poželjna, ili ne?

Vježba 4.7. – Turist

Odgojno-obrazovni ciljevi	Ova vježba simulira sukob kultura i omogućava učenicima da promatraju stereotipe koje glume. Ova vježba pomoći će učenicima da postanu svjesni sukoba u takvim situacijama. Vježba omogućava da učenici ocjene svoje percepcije na način „da se stavljaju u tuđu kožu.“ Učenici razvijaju svoje komunikacijske vještine.
Materijali	Komad papira ili karton, bojice; ako je moguće, neka turistička oprema, npr. kamera

Postupak

Bilješke o metodi

Idealni način bio bi da se radi s dva različita razreda, svaki sa svojim učiteljem/učiteljicom kao voditeljem. Uloga dvaju učitelja je da podsjeća učenike na upute kao i karakteristike njihovih grupa: „turisti“ i „Xovi“.

1. Dvije grupe susreću se u njihovim učionicama. Imaju 15 minuta da stvore kontekst u kojem će djelovati te da se pripreme za svoje uloge.

Turisti zapisuju informacije o svojoj zemlji, razvijaju svoja očekivanja za put i pripremaju opremu koju će imati na svom putovanju; npr. kamera, mobilni telefon, novčanice u stranoj valuti. Ako nemaju pri ruci te objekte, onda ih se može simbolizirati pomoću slika.

„Xovi“ definiraju svoju kulturu: obiteljska struktura, gospodarstvo, tipovi umijeća, odjeće i kućanstva. „Xovi“ moraju biti „primitivni“ koliko je to moguće. Sami sebi nadijevaju ime.

Kulturološki elementi moraju biti homogeni. Mogu biti simbolizirani putem slika.
2. Ova aktivnost može se odvijati za vrijeme školskog sata.

Dva turista, prilikom kupnje suvenira i fotografiranja znamenitosti, susreću članove „Xova“.

Vraćaju se svojoj grupi i govore o svojem iskustvu. Opisuju što su primijetili o čudnoj kulturi „Xova“.

„Xovi“ dijele svoje dojmove o prvom sastanku s turistima, iznoseći svoje dojmove prema stavovima turista.
3. Turisti su upali u zemlju „Xova“ koji ne žele mijenjati svoje navike.
4. Dvije grupe susreću se radi razmjenjivanja povratnih informacija:
 - Kako se turisti osjećaju?
 - Kako se „Xovi“ osjećaju?
 - Što „Xovi“ misle o turistima?
 - Što turisti misle o „Xovima“?
 - Turisti objašnjavaju zašto im smeta ponašanje „Xova“.
 - „Xovi“ objašnjavaju zašto im smeta ponašanje turista.
 - Prema turistima, što su „Xovi“ mogli učiniti da bi kontakt s turistima bio ugodniji?
 - Prema „Xovima“, što su turisti mogli učiniti da budu manje nametljivi?
 - U slučaju da se morate vratiti u zemlju „Xova“, što biste trebali znati da se ponašate prikladnije?

Dodatak

Učenici intervjuiiraju članove svoje zajednice koji su posjetili druge zemlje ili ih pozovu da pred razredom iznesu svoja iskustva u susretu s ljudima različitog kulturološkog podrijetla.

Varijacija

Učenici zamišljaju idealno društvo i ukazuju na značajne razlike u odnosu na vlastitu kulturu.

Vježba 4.8. - *Globingo*: "Ljudsko biće je dio cijelog svijeta"

Odgojno- obrazovni cilj	Svrha ove igre je da se pokaže kako je čovjek dio cijelog svijeta.
Materijali	List s <i>bingo</i> kvadratićima za svakog učenika. List s pitanjima. Pitanja za grupnu raspravu.

Postupak

1. Učenici ispunjaju kvadratiće prema postavljenim pitanjima. Svaki kvadratić ima dvije crte: jedno za ime, jedno za zemlju. Trebali bi pokušati da za svaki kvadratić upisuju ime svojih razrednih drugova i ime zemlje koje paše u kvadratić.

Postoje razna pitanja koja se mogu postaviti. Obično je potrebno od A do L, ali možete dodati različita, iako je učenicima dozvoljeno da koriste ime svoga razrednog druga samo jednom. U suprotnom mogu precrtati jedan kvadratić i ne mogu dobiti „*bingo*“ za taj red.
2. Nakon igre može se odvijati grupna rasprava. Učenici mogu otkriti da je migracija nešto normalno u svakoj obitelji i naciji. Razgovarat će o globalnoj situaciji i svijetu.

Upute za učitelje

Pitanja: pronađite nekoga u sobi koji je ...

- putovao u neku stranu zemlju
- ima prijatelja s kojim se dopisuje u stranoj zemlji
- uči strani jezik
- ima rodbinu u stranoj zemlji
- uživa u glazbi strane zemlje
- pomogao posjetitelju koji dolazi iz strane zemlje
- uživa jesti hranu iz strane zemlje
- ima auto koji je proizveden u stranoj zemlji
- živi u kući u kojoj se govori više jezika
- ima rođaka koji se rodio u stranoj zemlji
- čitao u dnevnim novinama priču o stranoj zemlji
- nedavno razgovarao s nekim tko je živio u stranoj zemlji
- nedavno naučio nešto o stranoj zemlji na televiziji

Pitanja za grupnu raspravu

1. Što ste naučili jedni o drugima u ovom postupku?
2. Što je najzanimljivija stvar koju ste naučili o svojim kolegama?
3. Što vam igra govori o našem svijetu?

Materijal za učenike: *Bingo list*

A ime: zemlja:	B ime: zemlja:	C ime: zemlja:	D ime: zemlja:
E ime: zemlja:	F ime: zemlja:	G ime: zemlja:	H ime: zemlja:
I ime: zemlja:	J ime: zemlja:	K ime: zemlja:	L ime: zemlja: